

پوشاک در باورهای عامیانه

● ذلیخا نظری داشلی برون
ذلیخا قرنجیک

انسان همواره در حال معنی کردن و تبیین محیط اطراف خود و اشیای آن است و به دنبال یافتن معنا، باور و اعتقادی برای آن می‌باشد و پیرو باور و اعتقاد خود، اعمال و رفتاری انجام می‌دهد. از جمله این اشیا و امور که انسان باورهایی برای آن دارد، مربوط است به آنچه که می‌دوزد و می‌پوشد. در هر فرهنگ و جامعه‌ای مجموعه اعتقاداتی در مورد پوشاک می‌توان یافت. در نقاط مختلف ایران به باورهای مختلف و مشابهی در مورد اجزای مختلف پوشاک، رنگ و جنس آن می‌توان دست یافت در نوشته حاضر برخی از این باورها را در نقاط مختلف ایران جمع‌آوری و در بخش‌هایی طبقه‌بندی نموده‌ایم، طبق این بررسی از میان اجزای مختلف پوشاک، کفش بیشترین باور را به خود اختصاص می‌دهد. به عنوان مثال در شکل‌های مختلف قرارگیری کفش، انسان معنای متفاوت می‌یابد. هنگامی که دو لنگه کفش روی هم می‌افتد، این حالت برای وی حرکت، تماس، یا قرار گرفتن یک شیئی بر روی شیئی دیگر را تداعی می‌کند و به دنبال این تفاسیر به باورهایی می‌رسد به این ترتیب که اگر معنی حرکت را دریابد باور دارد که صاحب کفش به مسافرت می‌رود و در صورت دریافت معنی تماس عقیده دارد که برایش دعوا و برخوردی پیش می‌آید. وقتی معنای قرار گرفتن یک شیء بر شیء دیگر تداعی می‌شود، به زن می‌گویند «زن دیگری سرت خواهد آمد یا شوهرت زن

دیگری اختیار می‌کند» و به قول خود می‌گویند «هوو سرت می‌آید».

بعد از اینکه مردم به باوری می‌رسند، به پیرو باور خود اعمال و رفتاری برای رفع ناخوشایندی امور و یا تداوم خوشایندی آن انجام می‌دهند. در مثال فوق هنگام روی قرار گرفتن کفش، مسافرت یعنی جدایی و دوری، جنگ و دعوا و «هوو» را می‌بینند، از این رو برای رفع ناخوشایندی و بدیمنی آن رفتاری انجام می‌دهند که این رفتار فقط در قالب همان فرهنگ معنا پیدا می‌کند. به همین منوال است باورهای دیگری در مورد اجزای دیگر پوشاک در نقاط مختلف ایران داریم که به ذکر آنها می‌پردازیم.

باورها در مورد حالت‌های مختلف قرارگیری کفش در نقاط مختلف ایران:

۱- (اگر دو لنگه کفش روی هم افتد) باور دارند:

در فارس، کاشان، بوشهر، همدان، ایلام، زنجان:

- نشانه حرکت است و برای صاحب کفش مسافرت پیش می‌آید.

در بوشهر، همدان:

- میهمان به خانه صاحب کفش می‌آید.

در همدان، زنجان:

- از صاحب کفش بدگویی می‌کنند (غیبت صاحب کفش را می‌کنند).

در بوشهر:

- بدیمن است و شگون ندارد و خبر ناخوشایند و بد به صاحب کفش می‌رسد.

- برای صاحب کفش دعوا و جنگ و جدل اتفاق می‌افتد (دعوا رویت می‌آید)

- اگر دو لنگه کفش زن روی هم افتد می‌گویند شوهر وی زن دیگری اختیار می‌کند.

کازرون:

- صاحب کفش دو بار ازدواج می‌کند.

۲- (اگر کفشی وارونه شود) باور دارند:

در بوشهر، کاشان و مازندران:

- نشان مرگ است و یکی از اعضای خانواده فوت خواهد کرد.

در همدان، مازندران و بوشهر:

- شوم است و مصیبت، دعوا و جنگ پیش خواهد آمد.

در همدان، مازندران و بوشهر:

- از صاحب کفش بدگویی می‌کنند.

در ایلام، همدان:

- برای صاحب کفش مسافرت پیش می‌آید.

در همدان، بوشهر:

- پشت به آسمان کرده و گناه دارد، طلبکار به خانه می‌آید.

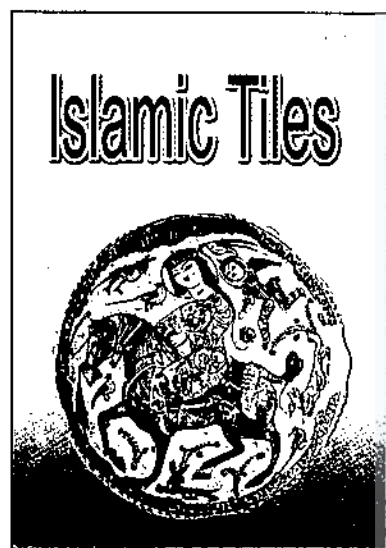
در سیستان:

- بخت صاحب کفش بسته می‌شود.

سفال‌های اسلامی

Islamic Tiles

by Venetia Porter interlink
pub Group Jun 1996, 128 P
ISBN: 1566561914

کتاب حاضر به سفال‌های دوره اسلامی پرداخته و در این راستا تلاش می‌کند به توضیح سبک‌ها و شیوه‌های سفالگری در این دوره بپردازد و اطلاعاتی سودمند در مورد تاریخچه ساخت سفال به خواننده بدهد. همچنین نقش رنگ و نوع کاربرد آن در سفال‌ها مورد توجه قرار گرفته است. کتاب با تصاویر متعددی همراه است.

راه رفتن گناه است.
در همدان و بوشهر:
- زن و مرد نامحرم نباید کفش همدیگر را بپوشند.
در همدان:
- در هنگام شب، و در خیر و شر (عروسی و عزا) کفش را نباید جفت کرد.
در همدان:
- عروس نباید کفش از خانه پدر ببرد، باعث تنگی (کم شدن روزی) می‌شود.
در فارس:
- به هنگام خروج از منزل بایستی پاشنه کفش را کشید در غیر این صورت رزق و روزی خواهد رفت.
- ملکی دوز یا کفاش نباید دو لنگه کفش را به یک اندازه بدوزد. لنگه چپ را باید تنگ‌تر بدوزد، در غیر این صورت زن ملکی دوز یا کفاش خواهد مُرد.
- خسرید کفش در شب جمعه (پنج‌شنبه شب) بدشگون است. اگر کسی این کار را بکند لنگه کفشش گم خواهد شد.
باورهایی دیگر در مورد کفش:

در بوشهر:
- اگر کسی کفش خود را لنگه به لنگه بیوشد، سفرش طولانی می‌شود.
- اگر زمان رفتن به مسافرت، کسی عطسه کند باید دو لنگه کفش خود را عوض کند تا سفر طولانی نشود.
- زمان آوردن عروس خون گوسفند قربانی را به نیت خوشی در زندگی آینده به کفش عروس و داماد می‌زنند.
در سنقر:
- اگر زایمان زن به تأخیر افتاد، مقداری آب در کفش شوهر یا مادر شوهر وی می‌ریزند و به زن زائو می‌دهند تا بتوشد. معتقدند آب پای خسته باعث زایمان به موقع می‌شود.

در باورها و اعتقادات مردم دیده می‌شود که اتفاقی را شوم و بدبین می‌دانند و برای رفع بدبینی و شومی آن عمل و رفتاری که آن را نیز شگون‌دار نمی‌دانند، انجام می‌دهند. و در واقع می‌توان گفت یک اتفاق منفی را با عمل منفی دیگر خنثی می‌کنند و یا به یک اتفاق مثبت تبدیل می‌کنند (مثلاً اگر کسی کفش خود را لنگه به لنگه بیوشد سفرش طولانی می‌شود. و لنگه به لنگه پوشیدن کفش را گناه می‌دانند. (یک عمل منفی) همچنین اگر هنگام مسافرت، کسی عطسه کند باور دارند که مسافرت طولانی می‌شود (اتفاق منفی) بنابراین برای رفع بدی آن، شخص عطسه کننده باید کفش خود را لنگه به لنگه بیوشد تا بدبینی اتفاق منفی از بین برود. مثال دیگر: در اکثر نقاط ایران زوزه گرگ یا حیوانات درنده دیگر را شوم می‌دانند. وارونه شدن کفش نیز بدبین و شوم تعبیر می‌شود، بنابراین هنگامی که گرگی زوزه بکشد (اتفاق منفی) کفش را وارونه می‌کنند (عمل منفی) تا شوم بودن آن را باطل کند و از بین ببرد.
چادر:

چادر از سرپوش‌های زنان است که در مورد نحوه پوشیدن و دوخت و دوز آن باورهای مختلف و مشابهی در نقاط مختلف ایران است که برخی از آنها به شرح زیر

۳- (اگر دو لنگه کفش رو به روی هم قرار گیرد) باور دارند: در بوشهر، سیستان و همدان:
- دعوا و جنگ پیش می‌آید و سریع جهت آن را تغییر می‌دهند.
در همدان:
- غیبت صاحب کفش را می‌کنند.
۴- (اگر دو لنگه کفش پشت به هم باشند) باور دارند: در همدان:
- مسافرت پیش می‌آید
در سیستان:
- صاحب کفش پولدار می‌شود.
۵- (اگر دو لنگه کفش سر هم قرار گیرند) باور دارند: در کاشان:
- کفش‌ها تابوت شده‌اند و مرگ پیش می‌آید.
۶- (اگر کفشی رو به درب خانه قرار گیرد) باور دارند: در بوشهر:
- خیر ناخوشایندی می‌شوند از این رو باید جهت آن را فوراً تغییر داد.
۷- (اگر کفشی رو به روی کسی قرار گیرد) باور دارند: در فارس:

- آن شخص یا شخص دیگری دعوا خواهد کرد.
اعمالی که پیرو باوری در مورد کفش انجام داده می‌شود:
۱- در اکثر نقاط ایران زوزه گرگ و دیگر حیوانات درنده را بدبین می‌دانند و برای رفع بدبینی آن، اعمال مشابه و متفاوتی به شرح زیر می‌توان یافت.

در بوشهر:
- وقتی که زوزه گرگ را می‌شنوند، کفش را یک بار یا سه بار به زمین می‌زنند تا بیماری که در خانه دارند فوت نکند.

در فارس، همدان، بوشهر:
- کفش را وارونه می‌کنند.
در کاشان:
- کفش بزرگترین فرد خانواده را وارونه می‌کنند.

۲- در بوشهر باور دارند که اگر کلاغ قار قار کند، باید کفش را وارونه کنند تا خیر خیر باشد.

۳- در اکثر نقاط ایران باور دارند که اگر داخل کفش میهمان نمک بریزند، میهمان سریع خانه را ترک می‌کند. چنین باوری به عنوان نمونه در مناطق بوشهر، همدان، سیستان و ترکمن صحرا مشاهده می‌شود.

۴- در همدان باور دارند که اگر کفش میهمان را جفت کنند میهمان زود خواهد رفت.

۵- در کرمانشاه اگر بخواهند که خواستگار دوباره برگردد، داخل کفش پسری که قصد داماد شدن دارد مقداری نمک می‌ریزند و می‌گویند «نمک می‌ریزیم تا نمک گیر شود و برگردد.»

۶- در بوشهر باور دارند اگر خاک کفش کسی که چشم شور دارد را به پیشانی شخص نظر خورده بزنند خوب می‌شود.

۷- در همدان باور دارند که اگر کسی باد فتن داشته باشد و نمک داخل کفش وی بریزند خوب می‌شود.
بایدها و نبایدها در مورد کفش:

در همدان:
- با کفش لنگه به لنگه راه رفتن و با یک لنگه کفش

است:

(اگر زنی چادر خود را وارونه بپوشد) باور دارند:

در بوشهر و همدان:

- شوهر وی زن دیگری اختیار می‌کند.

در بوشهر و همدان و سیستان:

- شوهر وی می‌میرد و بختش برمی‌گردد.

در بوشهر و همدان و فارس:

- شوهرش وی را طلاق می‌دهد و یا وی می‌خواهد طلاق بگیرد.

در همدان:

- به زیارت امام رضا، مکه یا کربلا می‌رود

در فارس:

- اگر دختر چادرش را وارونه سرکند بختش باز می‌شود.

در ایلام:

- شوهرش وی را دوست دارد.

در همدان:

- زن درستکاری نیست.

باورهای دیگر:

- در یزد باور دارند که اگر روز چهارشنبه چادر را ببرند و بدوزند چهار تا روی آن می‌آید و اگر روز یکشنبه این کار را بکنند، چادر گم می‌شود.

- در همدان پای چادر عروس را نمی‌دوزند و معتقد هستند که دوخت آن شگون ندارد.

- در ایلام برای این که زن زانو زودتر وضع حمل کند چادر او را گرو گذاشته و خرما می‌گیرند و آن را خیرات می‌کنند.

- در ایلام باور دارند که اگر دختری خواب چادر ببیند نشانه ازدواج وی است.

کلاه:

در بوشهر:

- اگر شخصی وارد مجلسی شود و کلاه خود را وارونه به زمین بگذارد آن را بدیمن می‌دانند و باید زود آن را برگردانند.

- در نزد ریش سفیدان و بزرگترها کلاه را نباید کج بگذارند.

- اگر کلاه درآورده شده مرد را زنش سرکند اعتقاد دارند که مرد به زودی می‌میرد.

- اگر کلاه درآورده شده مرد را زنش روی طاقچه بگذارد مرد به زودی می‌میرد.

- وقتی وارد مجلسی می‌شدند کلاه خود را از سر بر نمی‌داشتند و آن را بد می‌دانستند.

در فارس:

- برای مرد بیرون رفتن یا سرو پای برهنه در روز عاشورا ثواب دارد.

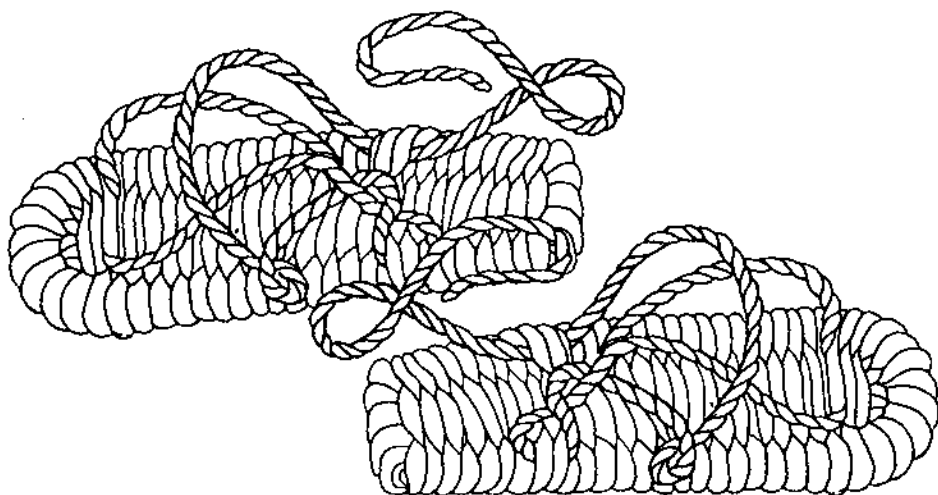
در همدان:

- هنگامی که عروس را به خانه داماد می‌برند کلاه پدرشوهر یا دایی و یا عمو را روی سر عروس می‌گذارند، این کار شگون دارد.

در گیلان:

- هنگام نوشیدن آب باید دستمال یا کلاه به سر داشته باشند.

رنگ:

پوشاک مردم ایران

باورهای مردم در برخی نقاط ایران در مورد سعد یا نحس بودن ایام هفته برای دوخت و دوز پوشاک

ایام هفته	شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	پنج‌شنبه	جمعه
سمنان	سعد	-	-	-	نحس	سعد	-
فارس	نحس	-	-	نحس	نحس	سعد	-
همدان	نحس	سعد	-	سعد	سعد	سعد	سنگین است
بوشهر	نحس	سعد	سعد	سعد	نحس	سعد	سعد
یزد	-	نحس	-	-	سعد	-	-

مراسم و فعالیت‌هایی را در چنین روزهایی منع و یا تشویق می‌کند. دوخت و دوز لباس نیز یکی از اعمال و فعالیت‌هایی است که برای آن روزهای سعد و نحس تعیین می‌شود. باورهای مربوط به این روزها چنین است:

در بوشهر و برخی نقاط دیگر روزهای ۱۳ و ۲۱ ماه را بد و روزهای ۲۲ و ۱۸ و ۱۷ ماه را خوب می‌دانند و در اغلب نقاط روزهای میلاد ائمه اطهار را برای دوخت و دوز خوب می‌دانند و روزی را برای دوخت و دوز انتخاب می‌کنند که بنا به باور خود روز قمر در عقرب نباشد.

در دوخت و دوز لباس بخصوص لباس عروس علاوه بر زمان دوخت آن در مورد کسی که آن را می‌دوزد نیز باورهایی دارند از جمله در بوشهر و همدان معتقدند که زنی با مشخصات زیر پارچه لباس عروس را باید ببرد. - شوهر وی زنده باشد، فرزند دختر و پسر (بخصوص پسر) داشته باشد، بزرگ و خوشبخت و دولتمند باشد و دستش خیر باشد، زن کامل باشد، دل‌سوخته نباشد یعنی فرزند یا شوهرش فوت نکرده باشد، دو عقده نباشد، فرد خیر دیده باشد.

باورها در پوشاک مردم در سه مرحله تولد، ازدواج، مرگ: سه مرحله تولد، ازدواج، مرگ همواره همراه با آداب و مراسم و اعتقادات خاصی گذرانده می‌شود. در هر یک از این مراحل گذر، انسان لباس خاصی را یا آداب خاصی به تن می‌کند که برای تهیه آن و نحوه پوشیدن و نگهداریش باورها و اعتقادات خاصی وجود دارد. برخی از این باورها در نقاط مختلف ایران به شرح زیر است:

هر قوم معناهای ویژه‌ای به رنگ‌ها می‌دهد و این معناهای ویژه در چگونگی به کار بردن رنگ‌های گوناگون در پارچه‌ها و جامه‌ها بی‌تأثیر نیست. وقتی پارسیان در رنگ سفید پاکیزگی و روشنایی و صفا می‌بینند و آن را رنگ آهورایی می‌دانند، به دنبال آن نیز چنین رفتاری می‌کنند که جامه‌های سفید بر تن کنند و از پوشیدن جامه‌های سیاه پرهیز کنند چون سیاه را نشانه پلیدی، زشتی و تاریکی می‌دانند و آن را رنگی اهریمنی می‌پندارند. در زیر به برخی باورها در مورد رنگ لباس در نقاط مختلف ایران اشاره می‌کنیم.

در فارس، بوشهر، کاشان:

- لباس قرمز را نمی‌پوشند و آن را خوب نمی‌دانند زیرا قرمز را رنگ شمر می‌دانند.

در گیلان، سمنان، فارس:

- پوشیدن لباس مشکی را بدیمن می‌دانند.

در اکثر نقاط ایران:

- پوشیدن لباس سفید را خوش یمن و باعث سفیدی می‌دانند.

در گیلان، بوشهر:

- پوشیدن لباس سبز باعث سبزی می‌شود.

در گیلان و فارس:

- رنگ زرد نشان خشکسالی است. نباید در لباس به کار برد.

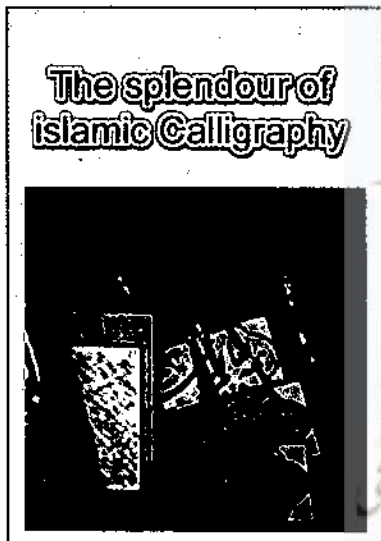
روزهای سعد و نحس برای دوخت و دوز

هر قومی در گاهشماری و تقویم سال خود روزهایی را سعد و روزهایی را نحس می‌داند و انجام اعمال و

شکوه خوشنویسی اسلامی

The Splendour of Islamic Calligraphy

by Abdelkebir Khatibi, (contributor),
Mohammad Sijelmassi, Sijelmassi khatibi
Thames and Hudson, Apr 1996, 239 P
ISBN: Os00016755

جلال و شکوه خوشنویسی اسلامی در طول قرن‌ها و نشان دادن برجستگی این هنر، عمده هدف از تألیف کتاب حاضر بوده است. سیر تحول خوشنویسی و ارائه نمونه‌های خوشنویسی، تاریخچه و خوشنویسان به ترتیب مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته است.

تولد:

در اکثر نقاط ایران از جمله همدان، بوشهر، فارس، سیستان، یزد لباس نوزاد به رنگ سفید تهیه می‌شود و برای اینکه نوزاد و کودک از چشم‌زخم در امان باشد مهره آبی یا سبز به لباس وی می‌دوزند.
- در کاشان و فارس باور دارند که اگر لباس دوخته شده برای نوزاد گشاد شود نوزاد دختر خواهد بود و اگر تنگ، نوزاد پسر خواهد شد.
- در فارس در تهیه لباس نوزاد از تکه لباس عروس استفاده می‌شود.

- در سیستان برای دوری نوزاد از چشم زخم کلاه سبز یا آبی بر سر وی می‌گذارند.
- در یزد و فارس معتقدند اگر هنگام دوخت لباس نوزاد، مرد وارد اتاق شود نوزاد پسر خواهد شد و اگر زن وارد شود نوزاد دختر خواهد شد.
- در بلوچستان و کاشان برای زنده ماندن نوزاد، پارچه‌گدایی می‌کنند و از آن پارچه لباس نوزاد تهیه می‌کنند. پارچه معمولاً از زن پر اولاد و یا زن سیدگدایی می‌شود.

- در بوشهر معتقدند که لباس نوزاد را باید در ماه هفتم بارداری دوخت، ماه هشتم برای این کار شگون ندارد.

ازدواج:

در فارس:

- لباس عروس را خوش‌یمن می‌دانند و در نگهداری آن کوشش می‌کنند.

- رنگ شال داماد سبز است.

- دستمال چهارگوش ابریشمی به رنگ سبز را به دور گردن داماد می‌اندازند تا سبزیخت شود.

- لباس عروس را در بقچه می‌گذارند و به آن سنجاق قفلی می‌زنند تا جن و پری آن را نپوشد.

در همدان:

- روی سر عروس روسری قرمز (لاکی) می‌اندازند به نشان شادی و خوشی.

- زمان بردن عروس به خانه داماد وسط پارچه سفید بزرگی را بریده از سر عروس رد می‌کند بعداً این پارچه را تکه تکه کرده به زنانی که بچه‌دار نمی‌شوند می‌دهند تا صاحب فرزند شوند یک تکه نیز به عروس می‌دهند.

- زن بیوه نباید به لباس عروس دست بزند.

در بوشهر:

- شال سفید یا سبز روی سر عروس می‌اندازند به نشان سبزیختی و سفیدیختی وی.

- خیاط زمانی شروع به بریدن پارچه عروسی می‌کند که پسری از جلوی خیاطی عبور کند و با این کار اولین نوزاد داماد پسر می‌شود.

- زمانی که لباس دامادی را می‌برند حتی نخ از آن نباید به بیرون از اتاق رود در غیر این صورت عروس و

داماد در آینده سازش نخواهند داشت.

در سمنان:

- عاریه گرفتن لباس عروس بدیمن است

- برای گشودن بخت دختر تکه‌ای از لباس عروس را بریده و به او می‌دهند.

در کاشان:

- برای عروس به یمن خوشبختی وی یک تکه لباس قرض می‌کنند.

مرگ:

در فارس:

- رنگ شال عزا مشکی یا سبز است.

- پوشیدن لباس مشکی در ایامی غیر از عزا باعث می‌شود که شخص دوباره عزادار شود.

در بوشهر:

- در جنوب شرق بوشهر لباس عزاداری سفید است و معتقد هستند سیاه سیاهی می‌آورد و باعث عزا می‌شود.
- لباس تن مرده را به آب می‌اندازند و یا خاک می‌کنند و یا می‌سوزانند.

- لباس‌های دیگر مرده را به فرد مستحقی می‌دهند تا برای مرده نماز بخواند و روزه بگیرد.

در بلوچستان:

- اگر کفن مرده در دهانش افتد، خانواده وی نیز خواهند مرد.

در سمنان:

- لباس مرده را یا می‌سوزانند و یا دفن می‌کنند.

- جوانان از پوشیدن لباس مشکی در مجالس عزاداری خودداری می‌کنند زیرا معتقد هستند با این عمل عزرائیل را وعده می‌دهند، یعنی مرگ آنها نزدیک می‌گردد.

■ باورهای ذکر شده در این مقاله از بررسی‌های انجام شده در مناطق زیر است:

- بررسی پوشاک استان فارس - علیرضا خدای

- بررسی پوشاک استان سیستان و بلوچستان -

فرزاد فروزانفر - مهرالزمان نوبان.

- بررسی پوشاک کاشان - مهرالزمان نوبان

- بررسی پوشاک استان بوشهر - زلیخا نظری داشلی

برون - شهلا جواهری - مصطفی شمس‌الدینی.

- بررسی پوشاک استان همدان - زلیخا نظری

داشلی برون - شهلا جواهری

- بررسی پوشاک استان ایلام - امان‌گلدی ضمیر

- بررسی پوشاک استان سمنان - حمیدرضا

حسینی - ژیلما مشیرپور

- بررسی پوشاک استان مازندران - زهرا کریم‌آبادی

- مردم‌نگاری سنقر - بهروز رستمی - روشنگر رهو

- شهرستان رودبار - سیدمحمد تقی میرابوالقاسمی

- شهرستان زنجان - حسن سپهری‌فر -

مریم ابوالقاسمی

- بررسی پوشاک استان یزد - ناهید سخایان